STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA, vol. XI/2: 2023, pp. 71–81.
ISSN 2300-4754.
https://doi.org/10.14746/sup.2023.11.2.05

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАНЬ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ (НА МАТЕРІАЛІ ПАРЦЕЛЬОВАНИХ СТРУКТУР РОМАНУ МАРІЇ МАТІОС *БУКОВА ЗЕМЛЯ*)

ЛЮДМИЛА МАРЧУК

Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка,
Кам'янець-Подільський – Україна
lyudmylamarchuk60@gmail.com; https://orcid.org/0000-0002-9022-2103

KOMUNIKATYWNO-PRAGMATYCZNE PODEJŚCIE DO BADANIA ZAGADNIEŃ SKŁADNI EKSPRESYJNEJ (NA MATERIALE ROZDROBNIONYCH STRUKTUR POWIEŚCI MARII MATIOS *KRAINA BUKOWA*)

LUDMIŁA MARCZUK

Kamieniec-Podolski Narodowy Uniwersytet im. Iwana Ohienki, Kamieniec Podolski – Ukraina

STRESZCZENIE. W artykule zostaje poddane analizie zjawisko parcelacji w tekście powieści Marii Matios *Kraina bukowa*. Sens badań polega na rozważeniu parcelacji jako charakterystycznej cechy indywidualnego stylu pisarki. Parcelacja jest rozpatrywana z punktu widzenia strukturalno-kompozycyjnego, semantyczno-znaczeniowego, intencjonalno-pragmatycznego. Stosowanie figur parcelacyjnych przyczynia się do zwiększenia nasycenia informacyjnego tekstu artystycznego, podkreśla również wyrazistość wypowiedzi. Celem artykułu jest przedstawienie komunikatywnego i pragmatycznego podejścia do badania tego zjawiska. Przeprowadzone badania potwierdziły, że konstrukcje rozparcelowane w twórczości artystycznej współczesnych powieściopisarzy ukraińskich mają orientację komunikacyjną i pragmatyczną. Główną funkcją badanych figur w tekście literackim jest selekcja logiczna, często połączona z funkcjami pomocniczymi: wyklarowaniem, konkretyzacją, aktualizacją myśli, wyrażaniem znaczeń modalnych.

Słowa kluczowe: parcelacja, tekst, funkcja poznawcza, ekspresja, plan komunikacyjny i funkcjonalny

SUP 11(2), 2023: 71–81. © The Author(s). Published by Adam Mickiewicz University Press, 2023.
Open Access article, distributed under the terms of the CC licence (BY-NC-SA, https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

COMMUNICATIVE-PRAGMATIC APPROACH TO THE STUDY OF ISSUES OF EXPRESSIVE SYNTAX (BASED ON THE PARCELED STRUCTURES OF MARIIA MATIOS' NOVEL *BEECH LAND*)

LYUDMYLA MARCHUK

Ivan Ohiienko National University of Kamianets-Podilskyi, Kamianets-Podilskyi – Ukraine

ABSTRACT. The article presents an analysis of parcellation in Mariia Matios' famous novel. Its aim is to consider parcellation as a characteristic feature of the writer's style. Parcellation is considered from special structural-compositional, semantic-meaning and intentional-pragmatic perspectives. The author employs communicative and pragmatic approaches to study this phenomenon. The use of parcellation figures contributes to increasing the information saturation of an artistic text, while also emphasising the expressiveness of the statement. The aim of this article is to present a communicative and pragmatic approach to the study of this phenomenon. The research confirms that parcellated constructions in the artistic works of contemporary Ukrainian novelists have both a communicative and a pragmatic orientation. The main function of the figures in a literary text studied here is that of logical selection, which is often combined with auxiliary functions: clarification, concretisation, actualisation of thoughts, expression of modal meanings.

Keywords: parcellation, text, cognitive function, expression, communication and functional plan

Явище парцеляції належить до синтаксичних універсалій, які виявляють гуманітарний вимір мови та пов'язують комунікативний і лінгвостилістичний аспекти цього бачення. На фоні все більшої зацікавленості роллю суб'єктивного людського чинника вимальовується егоцентрична теорія мови з центральним поняттям людського *я*. В її основі лежать такі функційні аспекти мовних форм, які орієнтовані на суб'єкта мовлення. Саме до таких мовних форм і належить парцеляція. Лінгвістика має якнайповніше охопити семантичну здатність мовців, під якою розуміють сукупність умов, що дозволяють носіям мови здійснювати різні смислові операції, оскільки парцеляція може вживатися задля різних ефектів, наприклад, обмірковування фрази, процесу згадування, у контексті спогадів героя тощо.

Актуальність дослідження зумовлена потребою вивчення парцеляції в структурі тексту. Текст – це матеріальне втілення проміжного ланцюга інформації, оскільки через текст автор передає інформацію читачеві. Парцельовані конструкції відіграють важливу роль у формуванні тексту, являють собою тип розчленованого висловлення та виконують структурно зумовлені функції. Одна з основних функцій – когнітивна функція розуміння, яка полягає в опануванні певними знаннями щодо дійсності, довкілля та застосуванні

знань, внаслідок чого вони стають частиною внутрішнього світу особистості та впливають на її регуляційну діяльність. Отже, створюється інформаційне поле – аксіологічна категорія, до якої входять чисельні події, пов'язані причино-наслідковими зв'язками, ставлення до цих подій (реалій), ідеї, які спричиняють ці події, обсяг досвіду, який зберігається в пам'яті людини. Хаос подій, що відбуваються в реальному житті, у комунікативному процесі представлені складною структурно, але зрозумілою для сприйняття конструкцією. І окреме місце в такій структурі займають парцельовані структури. Крістіан Бродбек зі співавторами проводив дослідження щодо розуміння мовного контенту при суцільному мовленні та розчленованому мовленні. У цих дослідженнях стверджується, що класичні психолінгвістичні парадигми припускають двоетапний процес, у якому акустичне введення спочатку призводить до локальних, незалежних від контексту уявлень, потім швидко інтегрується з контекстними обмеженнями [Brodbeck 2022]. Таким чином спостерігаємо пряму залежність між психолінгвістичними особливостями людини та її розумінням тексту, інформаційну наповненість якого допомагає покращити розчленування, до якого належить і парцеляція.

Парцельована конструкція – це частина простого або складного речення, утворена внаслідок актуального членування цього речення з метою посилення змістової ваги певної частини або ж скорочення обсягу речення, що розчленовується за рахунок парцеляції, і відокремлення його від основного. Напр.: „Сьогодні «Черемшина» мав якесь особливе доручення провідника «Сталя», через те завдання брав найбільш перевірених і довірених. Найбільш перевірених і довірених. Друга «Лиса» і друга «Гайворона»" [Матіос 2019: 681]. Аналіз парцеляції в романі Марії Матіос, запропонований у цій студії, засвідчує специфічний засіб організації тексту, що є частиною (разом із сегментацією, конструкціями із звертаннями) явища розчленованості.

Олена Селіванова пояснює парцеляцію (від фр. *parcelle* – частинка) – як „1) синтаксичну універсалію мовлення, що передбачає побудову повідомлення шляхом розділення речення на кілька самостійних висловлень, інтонаційно та графічно відокремлених, проте єдиних за змістом. П. є виявом асиметрії системи мови й мовленнєвого середовища, незалежності формального та змістовного планів організації мовлення. Парцельовані висловлення комунікативно виділені, переважно є ремою у загальному змісті події"; „2) стилістичну фігуру, що виражається в розділенні речень на відрізки з метою увиразнення, експресивності, динамізму мовлення тощо" [Селіванова 2006: 449]. У граматичному аспекті Анатолій Загнітко зазначає:

> Парцелювання реченнєвих структур є семантико-стилістичним процесом, що безпосередньо пов'язаний з особливостями та закономірностями людського світосприйняття, світоузагальнення, прагненням людської психіки виокремити навіть залежний компонент як такий, що набуває статусу людської уваги, концентрації на ньому людських роздумів.

Парцелят набуває в структурі художньо-прозового тексту відповідної самостійності як об'єкт уваги, виступаючи функціонально і структурно зорієнтованим на базовий компонент реченнєвого утворення [Загнітко 2014: 274].

Для парцельованої структури характерні особливості речення: організація форми слова; функція повідомлення; можлива наявність предикативної одиниці; здатність до формальної зміни структури. У той же час для парцельованої структури не характерні такі ознаки: інтонаційна та змістова завершеність; формально-функційна автономність; модальні та часові значення залежать від основної частини речення. Селіванова вказує такі функції парцеляції: „динамізації, акцентуації, увиразнення, експресивізації певного фрагмента висловлення" [Селіванова 2006: 449]. Проте, досліджуючи парцелятивні структури, зазначаємо виконання ними функцій: 1) відносно самостійного повідомлення: „Що ж вони витворили у кращому готелі міста, ті супостати…водопровід і електричне освітлення знищили, шнурки зі стін позривали, чуєте! І навіть труби для води у номерах виломали. Фіранками користувались замість ганчірок?" [Матіос 2019: 206]; 2) номінативну: „Я тебе не засуджую, Ґеорґ. Ти зробив багато для краю. І я не певен, що в майбутньому, коли мине веремія європейського політичного безумства, ти не повернешся туди, звідки так розважливо тікаєш" [Матіос 2019: 250]; 3) функцію додаткової частини простого чи складного речення: „Кого? Оце безтурботне і сите сміття? На фронт? І щоби з ними там робив? Межи твердих як камінь наших стрільців? Замість святої дитини Матея?" [Матіос 2019: 212]; 4) сурядного чи підрядного зв'язку: „І Дарієві роки минали, як у всіх. Аж поки по смерті Калини у середині нього десь там поза ребрами ніби якась глибока чорна яма розверзлася – і ширилася, ширилася, аж учув, що вона стає вже більша за нього" [Матіос 2019: 210]; 5) вичленування відокремлених відрізків при актуальному членуванні речення в результаті невідповідності структури речення та висловлювання „Всі тут однаково живуть. Бідно" [Матіос 2019: 903].

Парцелят розглядаємо як частину простого чи складного речення, утворену внаслідок членування на декілька висловлювань у зв'язку із конкретною комунікативною ідеєю та винесену за рамки синтаксичної структури – речення: „Дарій давно пішов би з цього осинця спати. Та в номері, де їх десятеро чоловік люду, уночі нічим дихнути" ([Матіос 2019: 209]. Між частинами розчленованого речення зберігаються відношення й форми зв'язку, які характерні й не для парцельованих структур. Одна частина такого речення буде структурно основною, стрижневою. Випадає визнати, що парцеляція пов'язана з комунікативно-функційним планом речення та є його динамічним продовженням.

В українському мовознавстві явище парцеляції вивчалося у різних вимірах. У дослідженні спираємося на погляди тих мовознавців, які пов'язують

явище парцеляції з комунікативно-прагматичним та функційним планом речення – А. Загнітко, Н. Конопленко, Т. Марченко, Н. Плющ та ін. Л. Островська виділяє такі структурні моделі парцельованих структур:

> 1) за віддаленістю парцелята від опорного слова: контактні й дистантні парцеляти; за віддаленістю від основної частини загалом: контактувальне, дистанційне й абзацне розташування; 2) за позицією щодо основної частини: препозитивні, інтерпозитивні, постпозитивні парцеляти; 3) за поширеністю парцелята: непоширені та поширені парцеляти, а також ускладнені іншими синтаксичними конструкціями; 4) за кількістю парцелятів у межах однієї конструкції: одно-, дво- і багатоланцюгова парцеляція; 5) за синтаксичною роллю парцелята в межах простого речення: прислівні, детермінантні й напівпредикативні парцеляти з відповідною семантикою [Островська 2017: 261 – 262].

Структурна специфіка парцельованих конструкцій зумовлює високий експресивний потенціал парцеляції як лінгвостилістичного явища. Ефект виразності такого розчленованого тексту пов'язаний з високою здатністю актуалізації компонентів тексту. Л. Мацько під парцеляцією розуміє „прийом стилістичного синтаксису, що полягає в розчленуванні цілісної змістово-синтаксичної структури на інтонаційно й пунктуаційно ізольовані комунікативні частини – окремі речення" [Мацько, Сидоренко, Мацько 2003: 369]. Таким чином,у парцельованій структурі поєднуються одночасно ознаки мовної надлишковості й економії, а саме надлишковість фразової, інтонаційно-синтагматичної реалізації речення, яка створює у висловлюванні додаткові інформаційні центри, при зберіганні (а відповідно – економії) тієї ж самої позиційної структури речення.

Зіставлення різних концепцій в історичній перспективі дозволяє припустити можливість синтезованого підходу до дослідження парцеляції на рівні тексту, а, отже, і як характеристики ідіостилю окремого письменника (Марії Матіос). Притаманні творам Марії Матіос орієнтованість на адекватне сприйняття читачем тексту твору, психологізм, діалогізм, експресивність та емоційність мовлення героїв враховуються в аналізі лінгвостилістичних особливостей парцельованих конструкцій, широко представлених у текстах творів. Розкриття естетичного навантаження та експресивних властивостей ресурсів писемного мовлення сучасної української прози здійснюється через спосіб текстотворення та архітектоніку тексту. Це зумовлює розгляд явища парцеляції як складника експресивного синтаксису, такого стилістичного прийому мовленнєвої експресії, який презентує синтаксичну структуру художнього тексту, має функційно-смислове навантаження та семантично доповнює зміст окремих частин висловлення, особливо якщо це стосується діалогічного мовлення персонажів твору.

Наталія Шульжук розглядала місце парцеляції в структурі діалогічного дискурсу. Вона виявила парцеляцію як в структурі простого, так і складного

речення в системі реплік героїв твору. На рівні простого парцелятами були як головні, так і другорядні члени речення. За її спостереженнями, на рівні складного речення найчастіше підлягають парцеляції підрядні причини та мети. Як зауважує Шульжук, „парцеляція має не лише текстотвірний потенціал і є засобом емотивної експресії в текстовій організації мовленнєвого масиву, членування репліки на декілька висловлень відбувається у зв'язку з певною комунікативною ідеєю, прагматичною орієнтацією та національною специфікою діалогічного дискурсу" [Шульжук, 2018: 143]. Х. Петрів вважає, що „парцеляція найчастіше застосовується автором у безсполучникових складних реченнях з причиновими чи наслідковими відношеннями для передачі емоційної установки, заданої автором" [Петрів, 2015: 130].

Отже, парцеляція – це явище експресивного синтаксису, тому розгляд стилістичних особливостей допомагає створити повну картину функціювання цієї текстової категорії. Як самостійне явище парцеляція в творах Марії Матіос виконує описові функції, а саме:

- передає пейзажні замальовки: „Дорога до Вижниці далека – хоч іди по через гори верхами, на Товарницький потік, тоді на Кінашку, Лужки і Німчич. А хоч вези свій крам понизу селами – через Товарницю, Черемошне, Хорови і Виженку" [Матіос 2019: 379];
- описує зовнішність героя, його почуття: „І так файно, що ні торгу не хочеться, ні матерії на нову спідницю до Богородиці. Нічого не хочеться – лиш дивитися та любуватися, та тішитися" [Матіос 2019: 380];
- характеризує дії персонажів: „Чи ще Хто? Коли? І де? Бачив – без публічного скандалу і потрясінь – добровільну відмову від посади людини, яка перебуває на вершині авторитету і реальної влади?!" [Матіос 2019: 246]; „Після першої порції тривожності вони так і мовчали всі разом. Шелльгорн на софі. Кюнцле – на стільчику навпроти. А Отілія щосили намагалася вгамувати своє хвилювання, пов'язане з останніми зборами перед від'їздом, хоч це їй погано вдавалося" [Матіос 2019: 415].

Функції, які виконують парцельовані конструкції в мовленні, вирізняють їх серед інших конструкцій. Основна функція парцелята – бути засобом виділення, підкреслення найбільш важливих місць речення [Шабат-Савка 2017: 254]. Так авторка твору досягає оприявлення інтенцій мовця та виокремлює інтенційну домінанту висловлення.

За допомогою парцеляції в художньому тексті втілюється як інформативна, так і сугестивна функція. Створюючи художній текст, автор завжди має на меті не просто інформувати читача про події, які відбуваються з героями, а дати інтелектуальну та емоційну оцінку того, про що повідомляє. Оцінні компоненти в тексті дозволяють організувати комунікацію між адресатом та адресантом так, аби привернути та затримати увагу читача на конкретній частині твору і здобути його довіру, вплинути на думки та почуття реципієнта.

Змістовий діапазон таких парцельованих конструкцій може бути репрезентований різними типами оцінних, часто амбівалентних інтенцій:

- інтенції схвалення: „Авжеж. Зою, пишатимусь, бо між Васильєми ще не було астрономів" [Матіос 2019: 236];
- несхвалення: „Подеколи Шелльгорн усе ж картав себе за надмірне освячування дружини у ділові справи, проте у ньому дотепер найперше озивався спочатку лікар, а отже той, хто мав постійну потребу в порадникові. А тільки потому – дипломат" [Матіос 2019: 405];
- засудження: „Ні, – випрямляється Берегівчук і відповідає більш твердо і вельми упевнено: – Не розумію. Ні" [Матіос 2019: 217].

Наведені конструкції вербалізують когнітивно-ментальні інтенції, пов'язані з емоційно-почуттєвим станом мовця, його позитивними або негативними реакціями на побачене, почуте, висловлене (радість, захоплення, сум, ненависть, зневага тощо).

Уживання автором парцеляції як засобу актуалізації інформації зумовлене різною метою. Так, парцельовані конструкції можуть бути представлені у мові героя: „– Не те, щоби лишив… Але хотів, аби вона знала, що я живий" [Матіос 2019: 676]. Парцелят вказує на бажання автора зімітувати розмовне мовлення, створити ефект неочікуваності, процесу зародження думки, яка не є заздалегідь обміркованою. Парцеляція може вживатися задля ефекту обмірковування фрази або процесу згадування: „Так поки що не варто ризикувати. Ні задля себе, Ні задля мами. Ні Марушки" [Матіос 2019: 679]. Найчастіше парцеляція трапляється в мові автора, розділяючи складне речення на тему і рему, створюючи два інформаційних центра:

> До всього додалася покоївка з припаленою новою сукнею, і вколотий палець, і нічне самотнє обертання на зім'ятих простирадлах. А головно! Александер не зважив ні на її сьогоднішню зачіску, ні на ще одну нову сукню, так дбайливо підібрану саме задля нього [Матіос 2019: 76];

> Від нотаріальної контори до будинку на Ландґаусґассе, де розташовувалось розкішне як на той час міське помешкання Васильків, дорога лежить через Панську вулицю. І конче попри будинок, який не виходить із уяви Александра [Матіос 2019: 89].

Одним із функційно-смислових завдань парцельованих побудов є виокремлення інформації за допомогою її графічного оформлення. Марія Матіос, інспірована прийомами з поетичного тексту, підсилює емоційний вплив на читача, вдаючись до графічного виділення не лише в тексті (вживання парцельованої конструкції), але і в самому парцеляті: „Ти спершу покладеш фустинку під бука, постукаєш палицею по дереву. Отако-о-о…" [Матіос 2019: 676].

Будь-який художній текст характеризується передусім своєю експресивністю, яка досягається такими усталеними прийомами, як тропи та фігури. Однак цей перелік зазвичай поповнюється за рахунок наявних у художньому

тексті експресивних конструкцій, до яких належить і парцеляція. Результат градації в тексті автор може оформити як складне речення з парцеляцією. Пор.: „Дякувати Богу. Петруськові з «Гайвороном» нікуди тікати не довелося. І обидва добре відіспалися, поки чекали «Черемшину»" [Матіос 2019: 682]. Ряд однорідних структур вказує на поступове градаційне збільшення ознаки, що характеризує надмірну активність дії. Таким чином, градація сприяє появі на рівні речення парцеляції.

Градаційна актуалізація висловлення вимагає в окремих випадках такого вичленування підрядної частини, яке заборонене структурою речення. Тоді основна увага зосереджена на смислових акцентах. Пор.: „Бій був короткий. У ньому впали два охоронці. Зв'язковий випив приховану на собі отруту. А третій боєць, той, що тримав зоставлену в нього пошту, хоч і поранений, усе ж відірвався від переслідувачів, зберігши інструкції провідника на собі" [Матіос 2019: 685]. Парцеляція можлива лише за умови особливого комунікативного завдання, особливого наповнення слова *той*. Ланцюжок парцельованих частин речення надає особливого значення кожній із них, підсилює експресію, створює градаційну лінію:

> І тоді він чує, як частішають удари збудженого серця. Чи то від Мірчевої скрипки? Очікуваних перспектив? А чи від близькості коханої дружини, про яку, якщо чесно, він ніколи й не думав, що вона стане з ним одним цілим, а не просто поєднає їхні багатства […] Ще якась година-друга – і в темряві можна буде їхній фіакр, як куріпку голими руками брати. І для цього не конче якихось випадкових грабіжників – достатньо шурденському вуйкові вийти на дорогу на полювання здобичі [Матіос 2019: 685].

Парцельовані конструкції найчастіше трапляються в усному мовленні. Також вони функціюють у художніх і особливо публіцистичних текстах, де такі структури можна трактувати як спеціальний авторський прийом, застосований з метою виділення комунікативного значення парцелята (може бути градаційного значення). Ланцюжок парцельованих компонентів речення набуває особливого експресивного і градаційного значення і завдяки ритмомелодійній структурі речення. „Коли дитину вдосвіта розбурхували на припічку і крізь сон гнали пасти вівці, тато з мамою були вже на ногах. А коли після вечері натомлена Федорка падала сонна в запічок, мама з татом ішли чи то в оборіг, чи то в стайню на сіно" [Матіос 2019: 353].

У широкому розумінні слова як комплексу різних зв'язків і стосунків градаційний компонент має входити до складу смислової структури семеми. Градаційні семи у структурі значення слова вичленовуються менше. Причина цього полягає в самих мовних засобах, які формують не безпосередньо порівняння, а лише їхній мисленнєвий зміст – саме він уходить до лексичного і граматичного значень слова. Отже, до структури семантики градаційності входять: суб'єкт, що градує ситуацію; ступінь градації; відношення до норми;

об'єкт, що градуюється. Понятійна семантика градації співвідноситься з поняттями: семема „лексема / нелексема", архісема „напр., ***світ***", семеми „сукупність усіх форм матерії", „частина форм матерії", „земля". Головним елементом творення семантики градації є природа її семантичних компонентів. З погляду зовнішнього виділення кожен компонент градації формує властивість більшої / меншої величини, яка є в градаційному предикаті. Специфічні ознаки семантики градації визначено поняттями *більше*, *ніж* / *менше*, *ніж*. Отже, специфічні ознаки градаційної семантики властиві як слову, так і висловленню. Наприклад: „Наші українські полки австрійської армії абсолютно точно найкращі в австрійській армії, так само, як наші легіони. Але їхні великі заслуги розпочинаються у великій кількості воєнних подій" [Матіос 2019: 313].

Категорію когезії відображають і парцельовані конструкції з однорідними членами речення. У них у базовій частині міститься принаймні один компонент, інші переносяться у парцельовану частину. „Але «Наливайко» в тата не запитає. І в мами не запитає також" [Матіос 2019: 689]. У наведеному прикладі однорідними членами речення виступають додатки.

Градаційне висловлення може вживатися з метою виміру, оцінки, емоційності. У першому випадку воно відображає десигніфікативно-понятійний аспект, у другому – контекстуальний. Основні компоненти семантики градаційності визначають її зміст тільки в комплексі, бо суб'єкт – градатор – передає суб'єктивну модальність. Характер градуювання пов'язаний із семантикою високого чи низького ступеня вияву ознаки та структурою висловлення.

Парцельована структура в межах макротексту може бути його частиною, тобто мікротекстом, мати мету, композицію, виконувати прагматичну функцію та бути частиною комунікативного акту, як от у наведеному прикладі:

> Ось і зараз, мокнучи під дірявою парасолею у фіакрі на шурдинському перевалі, Александер намагався відволіктися думками. Які складалися як порубані дрова в повітці. Одні до одних, рівненькі, гладенькі. Думки про родину. Про політику. Статки. Усе на своїх поличках і рядах [Матіос 2019: 96].

Отже, поєднання градаційної семантики в структурі авторського тексту дає підстави для припущення про те, що в текстовому просторі роману Марії Матіос через такі фігури виявляється авторська художня образність та віддзеркалюються уявлення авторки не лише про довкілля, а й про реальне мовлення персонажів. Складний авторський градаційний світ передають і складні структури з градацією та парцеляцією:

> Притиснуті попід оборогами з сіном собаки навіть не облизували замерзлі від холоду і голодні від голоду язики. Але такий суровий час для людей, схованих у своїх домівках, був благодатний не тільки тому, що їхні руки могли спочивати від фізичної роботи, – в такий час можна було не остерігатися емгебістської облави [Матіос 2019: 647].

Когнітивно-прагматичний та комунікативний підходи до дослідження явища парцеляції створюють умови для інтерпретації текстів з позиції авторського сприйняття навколишнього світу та ідентифікації себе в ньому. На рівні простого речення структури з парцеляцією є потенційними носіями додаткової предикації, ланцюгом перетворення монопредикативних структур в поліпредикативні, такими, що ускладнюють їхню будову. У складному реченні відбувається зворотній процес – спрощення складної структури, перенасиченої сурядним та підрядним зв'язком. На рівні тексту парцельовані структури виявляють себе як окреме явище експресивного синтаксису, допомагаючи автору описувати реальність, передавати емоційні реакції персонажів та створювати власний емоційний фон тексту, презентувати в текстів твору позиції та ідеї автора. Саме такі ефекти парцеляції спостерігаємо в тексті твору Марії Матіос *Букова земля*.

Список використаної літератури

Загнітко А.П., *Теорія граматики і тексту*, Донецьк: Вид. ДонНУ, 2014.

Конопленко Н.А., *Текстотвірний потенціал парцельованих конструкцій*, автореф. … канд. філол. наук. Запоріжжя: Вид. ЗНУ, 2007.

Марченко Т., *Парцеляція як явище речення й тексту*, [в:] „Лінгвістичні студії", 2000, вип. 6, с. 132–136.

Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М., *Стилістика української мови*, Київ: Вища школа, 2003.

Островська Л.С., *Структурні моделі парцельованих конструкцій*, [в:] „Український смисл", 2017, № 2017, с. 252–263.

Петрів Х., *Парцеляція як прийом експресивного синтаксису в системі ідіостилю Оксани Пахльовської*, [в:] „Лінгвостилістичні студії", 2015, вип. 2, с. 126–133.

Плющ Н.П., *Парцеляція як засіб експресивного синтаксису*, [в:] „Українська мова і література в школі", 1981, № 1, с. 68–71.

Селіванова О.О., *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*, Полтава: Довкілля-К, 2006.

Шульжук Н.В., *Парцеляція в структурі діалогічного дискурсу: комунікативно-прагматичний аспекти*, [в:] „Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія", 2018, № 32, с. 82–89.

Brodbeck C., Bhattasali S. et al., *Parallel processing in speech perception with local and global representations of linguistic context*, [in:] Electronic source: *eLife* 11:e72056.https://doi.org/10.7554/eLife.72056 (2022).

Spysok vykorystanoi literatury [References]

Zahnitko A.P., *Teoriia hramatyky i tekstu* [*Theory of grammar and text*], Donetsk: DonNU, 2014.

Konoplenko N.A., *Tekstotvirnyi potentsial partselovanykh konstruktsii* [*Text-creative potential of parceled constructions*], avtoref. … kand. filol. nauk. Zaporizhzhia: Вид. ЗНУ, 2007.

Marchenko T., *Partseliatsiia yak yavyshche rechennia y tekstu* [*Partsellation as a phenomenon of sentence and text*], [v:] „Linhvistychni studii", 2000, vyp. 6, s. 132–136.

Matsko L.I., Sydorenko O.M., Matsko O.M., *Stylistyka ukrainskoi movy* [*Stylistics of the Ukrainian language*], Kyiv: „Vyshcha shkola", 2003.

Ostrovska L.S., *Strukturni modeli partselovanykh konstruktsii* [*Structural models of parceled constructions*], [v:] „Ukrainskyi smysl", 2017, no. 2017, s. 252–263.

Petriv Kh., *Partseliatsiia yak pryiom ekspresyvnoho syntaksysu v systemi idiostyliu Oksany Pakhlovskoi* [*Parcellation as technigues of expressive style in the system of idiostyle of Oksana Pakhlovska*], [v:] „Linhvostylistychni studii", 2015, vyp. 2, s. 126–133.

Pliushch N.P., *Partseliatsiia yak zasib ekspresyvnoho syntaksysu* [*Partsellation as a means of expressive syntax*], [v:] „Ukrainska mova i literatura v shkoli", 1981, no. 1, s. 68–71.

Selivanova O.O., *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia* [*Contemporary linguistics: terminological encyclopedia*], Poltava: „Dovkillia-K", 2006.

Shulzhuk N.V., *Partseliatsiia v strukturi dialohichnoho dyskursu: komunikatyvno-prahmatychnyi aspekty* [*Partsellation in the structure of dialogical discourse: communicative and pragmatic aspects*], [v:] „Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia", 2018, no. 32, c. 82–89.

Brodbeck C., Bhattasali S. et al., *Parallel processing in speech perception with local and global representations of linguistic context*, [in:] Electronic source: *eLife* 11:e72056.https://doi.org/10.7554/eLife.72056 (2022).